

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/98607>

Please be advised that this information was generated on 2021-05-06 and may be subject to change.

IDENTITEIT EN SPORT

Dr. P. Sars is werkzaam aan de KU Nijmegen als hoofd van de werkeenheid Educatie, waartoe instellingen behoren zoals Studium Generale, Hoger Onderwijs Voor Ouderen en Zin en Religie. Tevens is hij docent wijsbegeerte en voorts als onderzoeker verbonden aan het Centrum voor Ethiek van de KU Nijmegen (CEKUN), met als werkveld 'identiteit, gemeenschap en morele vorming'. Paul Sars is lid van een tiental verschillende besturen en adviescommissies, waaronder de Katholieke Raad voor Kerk en Samenleving. Publikaties zijn o.a. 'Paul Celan: Gedichten' (Baarn 1988), 'Zin en religie' (red., Baarn 1990), 'Om de waarheid te zeggen' (red., Kampen 1992), 'Ich bin es noch immer' (Nijmegen 1993).

Vooraf

De Nederlandse overheid vraagt in toenemende mate aan katholieke maatschappelijke organisaties om zichzelf te legitimeren. De overheid heeft namens de burgers het recht daartoe, zeker wanneer die organisaties met gemeenschapsgelden worden ondersteund of wanneer zij zich begeven in een domein tussen overheid en burger (het maatschappelijk middenveld), dat in het belang van de burger zorgvuldig door de overheid moet worden beheerd. Vaak echter wordt de legitimatieplicht door een combinatie van motieven ingegeven, bijvoorbeeld door de vraag of katholieke organisaties in onze gesecculariseerde samenleving hun betekenis niet hebben verloren. Zeker in Nederland, waar de emancipatie van de katholieke minderheid in de periode 1920-1960 noodzakelijk gepaard moest gaan met verzuiling, met de oprichting van eigen vakbonden, onderwijs- omroep- en sportorganisaties, is men gevoelig voor deze vraag. Nu de emancipatie is voltooid en bovendien de multi-religieuze samenleving een feit is, vraagt men zich terecht af, welke betekenis katholieke organisaties thans hebben, vooral naar de gehele samenleving toe.

Waar deze vraag oprecht wordt gesteld, wordt gevraagd naar de aard van de gemeenschap die de mensen binnen de organisatie met elkaar delen in relatie tot hun katholieke levensbeschouwing. Het is de vraag naar de betekenis van geloof, zoals die verweven is met het leven in de betreffende gemeenschap, de schoolklas of de voetbalclub. Dat is de vraag naar de identiteit, naar of voor de leden, en naar buiten toe, naar niet-leden.

Waar echter oneigenlijke motieven in het spel zijn, wordt onder het mom van identiteit een belangstrijd van andere aard uitgevochten. Het beste voorbeeld hiervan vormt de discussie over de publieke omroep in Nederland. Naast commerciële zenders kennen we drie publieke kanalen, waarlangs negen zelfstandige omroepen met een eigen concessie programma's uitzenden. Zo is er een katholieke, een protestants-christelijke, een socialistische omroep enzovoort. Ze werken onderling samen maar zijn bestuurlijk zelfstandig. De overheid, en met name socialistische en sociaal-democratische partijen, dringen aan op de vorming van één nationale publieke omroep, met als centraal argument, verwoord door Marcel van Dam (voormalig voorzitter van de sterk aan leden verliezende socialistische omroep), dat de geringe programmatisch-inhoudelijke verschillen tussen de omroepen niet opwegen tegen de hoge kosten en dus geen zelfstandig bestaan rechtvaardigen in de gezamenlijk te voeren strijd van publieke tegen commerciële omroep. Hier worden strategisch-politieke motieven (het gevecht tegen de commerciële omroep) met zogenaamde economische argumenten (de vooronderstelde hogere kosten van externe pluriformiteit) tot een sluitende redene-

ring gebracht, via een retorische omweg: de vooronderstelde betekenisloosheid van de 'identiteitskwesitie'. Feit is echter, dat de Katholieke Radio Omroep met 630.000 leden de grootste publieke omroepvereniging is, dat hij een jaarlijkse aanwas van 60.000 leden kent waardoor de stand al enige jaren op peil blijft. Deze leden kiezen met hun betaald lidmaatschap wellicht niet voor de KRO louter en alleen omdat die katholiek is, maar omgekeerd geldt evenzeer, dat ze voor de KRO kiezen, terwijl deze omroep uitdrukkelijk katholiek is. De KRO is een economisch solide onderneming met hoogwaardige producten, een vereniging van leden die in goede bedrijfsmatige samenwerking met andere omroepen zelfstandig wil blijven, onder meer door zich te beroepen op de eigen katholieke identiteit. De rechtmatigheid van het beroep op de eigen identiteit wordt door tegenstanders betwist, waarbij de identiteit tot enige en laatste struikelblok op weg naar een voor allen vanzelfsprekende fusie wordt gemaakt. Maar omgekeerd stel ik daar tegenover: met welk argument betwist men het recht van 630.000 personen om zich te verenigen teneinde gezamenlijk iets tot stand te brengen wat voor allen (ook voor niet-leden) zichtbaar en toegankelijk is.

Dat buitenstaanders als de staatssecretaris of sommige politici voorbijgaan aan de betekenis van een gemeenschap van 630.000 leden in relatie tot de opdracht van de KRO als katholieke maatschappelijke organisatie heeft te maken met het feit, dat het begrip 'identiteit' voor diverse - en vaak oneigenlijke - doelen wordt gebruikt. De vraag naar identiteit wordt vermengd met de identificatieplicht, die op zijn beurt weer wordt gekoppeld aan bestaansrecht of zelfstandigheid. Al naargelang de achterliggende motieven wisselen, verandert ook de aard van de vraag naar identiteit. In het ene geval eist men dat de identiteit van de organisatie tot uitdrukking komt in beleid dat met andere (sectorgebonden of 'grotere', eventueel 'nationale') belangen convergeert; in het andere geval eist men dat de identiteit specifiek eigen, van alle andere organisaties verschillende bijdragen tot gevolg heeft. Hier onttaardt de discussie in begripsverwarring en verwordt identiteit tot de stok om mee te slaan. En dat terwijl identiteit - zeker waar het onze levensbeschouwelijke religieuze identiteit betreft - geen instrument is, maar de geleefde uitdrukking van geloof in God.

Het bovenstaande komt tot uitdrukking in twee gedachtengangen, die ten grondslag liggen aan mijn betoog. Allereerst is het volgens mij evident dat de overheid van een multiculturele samenleving - zonder dat ze zelf partij is - de plicht heeft een maatschappelijk leven te bevorderen waarin vele verschillende bevolkingsgroepen in overeenstemming met hun telkens eigen identiteit, die onder meer gepaard gaat met specifieke waarden en normen. Om dit rijk geschakeerde palet in vreedzame banen te leiden en vruchtbaar met elkaar te laten samenleven, zijn er algemene regels en voor allen geldende waarden en normen van samenleven nodig. Maar om deze algemene waarden en normen in hun betekenis te verstaan en in hun werking te kunnen hanteren zijn specifieke waarden en normen voorondersteld. Pas door 'eigen' ervaringen van beschermwaardige personen, voorwerpen en gebruiken - waaruit het respect voor de normen en waarden van de eigen groep ontstaat - zijn algemene regels als zinvolle ordeningsprincipes erfahrbaar. Een mens moet uit de directe omgeving specifiek eigen ervaringen van waarden en normen hebben¹ om überhaupt hun betekenis, en de betekenis van dergelijke morele ervaringen, zoals anderen die hebben, in te kunnen schatten. Deze specifieke normen en waarden kan en mag de overheid niet geven, al moeten ze er zijn, willen de algemene, door de overheid gegeven samenlevingsregels werkzaam kunnen zijn. Taak van de overheid is aldus, dat ze die instanties, aan wie het recht en de plicht van morele vorming toekomt in staat stelt hun werk te verrichten. Bedoeld zijn het gezin, het onderwijs en - ook met het oog op volwassenen (want morele vorming is een zaak van permanente educatie) - de maatschappelijke organisaties, de instellingen bij uitstek, die in hun veelheid en diversiteit (morele) ervaringen mogelijk maken. De overheid moet derhalve ook sportverenigingen stimuleren, opdat zij langs de zo bijzondere weg die sport is, hun werk kunnen doen. De overheid moet morele vorming juist aan verenigingen overlaten, omdat deze gedragen worden door burgers, die geheel uit vrije wil en met behoud van zelfstandigheid op actieve wijze gemeenschappen vormen, waarbinnen morele ervaringen mogelijk worden die voor een samenleving als geheel levensnodig zijn.

Een bloeiend, veelzijdig en divers verenigingsleven is de uitdrukking van een gezonde samenleving, waarbij pluriformiteit kan samengaan met groepsgeest, zoals de individuele prestatie kan samengaan met gemeenschapszin. Daarom zou de overheid van een multiculturele samenleving zich moeten verzetten tegen de neiging tot egalisering van verschillen, tegen de tendensen tot fusie en al te sterke federatievorming. De overheid van een multiculturele samenleving zou tevreden en met vreugde moeten toezien, hoe de vrije burgers zich in tal van verschillende verbanden verenigen, en ze zou de gemeenschapsgeelden juist moeten gebruiken om een rijke en krachtige veelheid te stimuleren.

De tweede gedachtengang begint bij verenigingen zoals de NKS. Zij hebben de plicht om ook in de sport christelijke waarden levend te houden en aan de leden door te geven. Allicht bestaat er geen verschil tussen een socialistische penalty en een katholieke, zoals aan een hardloper niet altijd af te lezen valt of hij atheïstisch is. Maar dat wil niet zeggen dat geloof in deze context betekenisloos is.

Precies op het meest elementaire niveau, dat van de ervaring en van de betekenis van de ervaring, komt het aan op de achtergrond en context van waaruit de sport, het samenspel en de prestatie worden beleefd. De zin van het spel en van de regels, de betekenis van het feit dat men ondanks de hoogste inspanning toch kan verliezen of zelfs falen, de pijn van het lichaam; de betekenis van deze ervaringen zijn altijd al ingebed in een context, in betekenisvolle samenhangen die een mens al op vroege leeftijd in het gezin en op school leert, zoals een volwassene ze blijft cultiveren in de gemeenschappen (zoals de sportverenigingen) waar hij lid van is. Alle ervaringen zijn van meet af aan verbonden met de wijze waarop we - ook en vooral als gelovigen - in het leven staan, met de wijze waarop we het leven hebben leren duiden in zijn zinvolle samenhang. En elke nieuwe ervaring is de zoveelste bevestiging (of uitzondering, schending) van die betekenisvolle uitleg van de werkelijkheid. Mijn collega vertelde me dat zijn zoontje voetbal speelt bij een katholieke club, en dat de betekenis daarvan onder meer tot uitdrukking komt in het beleid dat trainers de teams niet enkel en alleen indelen op basis van de prestaties of de leeftijden van de jongens. Bij de samenstelling van de teams let men vooral op de 'zin' van het spel, zoals die in en buiten het voetbal wordt beleefd, namelijk of er ook een 'team' kan groeien, of de enkeling zich ook vrij in de groep kan bewegen, of de sterkere de zwakkere kan dragen, of de oudere de jongere kan optrekken, en of het spel daardoor ook echt tot spannend en vurig maar ook vreugdescheppend en ontspannend

'spel' kan worden etcetera. Maar dit zijn tevens de voor elke vrije samenleving beslissende vragen. En in dit verband heeft de katholieke levensbeschouwing van meet af aan haar eigen perspectief en inzicht. Zelfs waar het om topsport gaat, wanneer de sporter omwille van de ongeëvenaarde topprestatie en de majestueuze overwinning 'alles mag geven', blijft dit 'alles' gedacht vanuit een bepaalde orde. Juist de topsporter, die met heel zijn psyche op zijn lichaam gericht is, weet zich 'ingebed' (soms 'gevangen') in een leven dat tijdelijk en eindig, dus aan strikte grenzen gebonden is. Vanuit christelijke ervaring weet hij zich echter ook ingebed in een perspectief, dat deze begrensde orde doelbewust doorbreekt en overstijgt. Dat wil niet zeggen: relativeert! De katholieke levensbeschouwing relativeert de sport niet, noch de overwinning, noch het falen. De religieuze overtuiging geeft allereerst het perspectief, waarin de sport - concreet: dit sportevenement vandaag - pas zijn betekenis kan krijgen *als* overwinning of mislukking, *als* triomf of nederlaag, inspanning of ontspanning. Pas daarna, na deze betekenisvolle ervaring (waarin geloof van meet af aan een rol speelt)² kan via besef ook de ervaring groeien dat er troost is voor de nederlaag, dat er kracht is voor een nieuwe poging.

Het praktijkvoorbeeld en de beide gedachtingangen mogen de noodzaak van een fundamentele discussie over de betekenis van katholieke maatschappelijke organisaties ondersteunen. Om daaraan een bijdrage te leveren zal ik in het volgende proberen het begrip *identiteit* te verhelderen om via een enkele opmerking over de katholieke levensbeschouwing te komen tot een stelling over de betekenis van de identiteit van de Nederlandse Katholieke Sportfederatie in de huidige maatschappelijke context.

1. Identiteit van personen en organisaties

1.1 Met het oog op *personen* spreken we doorgaans van identiteit in twee betekenissen:

- 1.1.1 Identiteit als 'de eenheid van wezen', waardoor iemand zichzelf telkens kan legitimeren als dezelfde. 'Je identiteit bewijzen' = bewijzen dat je diegene bent voor wie je je uitgeeft. Dit is zoveel als je identiteitsbewijs laten zien, voldoen aan de identificatieplicht ($A = A$).
- 1.1.2 Identiteit als het 'eigen' karakter, het 'individuele' kenmerk. 'Hij heeft geen identiteit' = hij heeft geen ruggegraat, waait met alle winden mee.

In de meeste gevallen wordt persoonlijke identiteit besproken in relatie tot psychische problematiek van een identiteitscrisis, een toestand van fundamentele onzekerheid over de eigen plaats en de eigen rol in de omringende wereld. In zo'n identiteitscrisis weet iemand niet meer 'wie' hij is temidden van anderen en 'waar' hij vandaan komt, ervaart iemand zich 'als (telkens) een ander'. Een normale gezonde persoon beleeft zichzelf in een continuïteit als 'dezelfde' temidden van een telkens veranderende omgeving. In een normale zelfbeleving ben ik voor mezelf een bestendig punt, ondanks - en juist temidden van - de (bijkomstige) veranderingen.

1.2 Identiteit van *organisaties*

Identiteit van organisaties is een samenspel van een gezamenlijke taak, taakuitvoering/product, zelfbeeld en imago. Hierbij kan het accent liggen op het historische of sociale van een unieke taak, maar ook op de aard van de binding met de taakstelling en de uitvoering van de taak.

- 1.2.1 Identiteit als *grondslag* (structuur/fundament) betreft het geheel van fundamentele structuren: de Nederlandse wet, de kerkelijke goedkeuring, de notariële akte en statuten van de vereniging, de benoemingsprocedures, traditionele gebruiken, zoals de jaarlijkse Eucharistieviering. Hierdoor is de katholieke organisatie in haar bijzondere karakteristiek over de individuele personen/functionarissen en over de generaties heen gegrondvest. Deze verankering garandeert binding met de oorsprong en voorkomt dat een instituut al bij de eerste modekreet op drift raakt.
- 1.2.2 Identiteit als *samenspel* van mensen (weefsel/gemeenschap) betreft het proces van feitelijk geleefde identiteit als karakteristiek van een gemeenschap op deze katholieke grondslag. In

een organisatie gaat het dan om een proces, waarin de ene mens zijn vakmanschap weet te verenigen met persoonlijke overtuigingen en ambities (de professional = vakmanschap gekoppeld aan persoonlijke creativiteit, waardoor een meerwaarde ontstaat) *temidden van* en *met* andere professionals. De identiteit zich dan belichaamd in en beleefd door personen die als in *een waaier van samenhangende verschillen* de taak van deze katholieke organisatie op veelzijdige wijze gestalte geven. Hier is identiteit een beweeglijk weefsel van personen/functionarissen, die - binnen het kader van hun taak en individuele functie, maar met persoonlijke inzet en geïnspireerd door eigen (geloofs)overtuigingen - een bijdrage leveren aan wat de organisatie als geheel is. Het ideaal van elke organisatie is, wanneer de feitelijk levende gemeenschap van personen erin slaagt, om op eigentijdse en in een veelvormige eenheid uitdrukking te geven aan wat in de grondslag verankerd ligt: dé idee van déze katholieke organisatie.³

2. De identiteitsdiscussie

Zowel politiek, burgers, als maatschappelijke organisaties zelf geven steeds weer aanzetten tot discussie, die veelal op verkeerde gronden of aan de hand van ondeugdelijke begrippen wordt gevoerd. Zo geven katholieke maatschappelijke organisaties vaak te bereidwillig antwoord op de goed bedoelde maar verkeerd gestelde vragen over hun identiteit, wat evenzo vreemde antwoorden oplevert. Identiteit verwordt tot legitimatie, zowel via identificatie als via differentiatie:

2.1 Identiteit als identificatie: de identificatie legitimeert bestaansrecht.

De organisatie die zichzelf kan legitimeren als katholieke organisatie heeft bestaansrecht. Maar hoe kan iemand beoordelen of datgene wat een organisatie naar haar grondslagen / identiteit zegt te zijn dat ook *is*? En ten aanzien *waarvan* en *voor wie* is de betreffende organisatie katholiek? Voor de leden of voor niet-leden, voor andere organisaties, of voor de overheid? Concreet: Wie kan beoordelen wat het katholieke van de NKS voor de leden inhoudt, en wat het katholieke inhoudt voor de niet-katholieken/niet-leden. En stel dat de NKS dat niet of maar ten dele kan aantonen: verliest de NKS *daardoor* dan bestaansrecht?

2.2 Identiteit als differentiatie: het onderscheid legitimeert bestaansrecht.

De legitimatie wordt in toenemende mate in de differentie gezocht, juist nu de verzuiling ten einde is. Een organisatie moet haar bestaansrecht bewijzen door een antwoord te geven op de vraag of en hoe ze zich van andere organisaties onderscheidt. Concreet: Wat is er (nog) (zo typisch) katholiek aan de NKS? Er bestaat toch geen van alle anderen onderscheidende wijze van katholiek hardlopen, dus wat staat een fusie met de NSF in de weg? Of een verdere redenering: Waarom zou de NKS zich nog katholiek noemen, wanneer het verschil er wel is, maar het niet functioneel is (bedoeld is vaak: Het komt toch allemaal op hetzelfde neer. Wat de een God noemt, noemt een ander Boeddha)?

Omdat dergelijke redeneringen niet ingegeven worden door de feitelijk beleefde identiteit, maar door deels terechte, hoewel aan het geloof externe motieven (van economie, politiek etc.) en vooral door een typische ideologie van deze tijd ('er zijn' is niet voldoende; een ieder moet zijn 'bestaansrecht' bewijzen), worden ook niet-bestuurders steeds meer met deze identiteits-discussie geconfronteerd. Zo kan het argeloze NKS-lid dat zich al jarenlang goed thuisvoelt in de organisatie geconfronteerd worden met de vraag, waarom hij (nog) lid is van de NKS, een vraag die suggereert alsof met de ooit gemaakte keuze voor de NKS de vraag naar de identiteit is beantwoord als conclusie op grond van een reeks van argumenten. En dat nogmaals, terwijl het gaat om een kwestie van geloof.

3. Bepalingen van identiteit

Ter verheldering van de (impliciete) vooroordelen die een rol spelen in de discussies over identiteit is het goed enkele negatieve begrenzingen aan te geven, alvorens te komen tot positieve bepalingen van wat identiteit onder meer inhoudt.

Omdat religieuze identiteit de persoon in zijn geheel betreft en tegelijk de gehele persoon in relatie tot de gehele gemeenschap raakt, is het van belang de persoonlijke identiteit hier als vertrekpunt te nemen.

3.1 Negatieve begrenzingen van het identiteitsbegrip

3.1.1 Identiteit is geen eigenschap of karaktertrek, geen functie of taak, maar 'wie je bent'. Wanneer men van ons katholieken vraagt onze 'identiteit' (beter) te tonen, dan wordt die vraag vaak - zowel door de vragensteller als door ons zelf - vertaald in 'wat is eigenlijk katholiek?', of 'wat is eigenlijk (nog) katholiek aan jou?'. Maar het katholiek-zijn is *een wijze van er-zijn*, een manier van in het leven

staan, en dus altijd meer dan een eigenschap (ik ben lang), een karaktertrek (ik ben een optimistisch iemand), een functie (ik ben leraar, moet kennis overdragen) of een taak (ik voel me geroep en begeleiding van deze groep jongeren te verzorgen, op me te nemen). Al deze aspecten kunnen fundamenteel betekenisvol zijn vanuit en voor een katholieke identiteit, maar katholiek-zijn (de gelovige levenshouding) put zich daarin niet uit.

3.1.2 De identiteit wordt niet bepaald door het onderscheidende.

In vervolg op het voorafgaande zou men kunnen stellen dat een *specifieke* eigenschap, een *bijzondere* karaktertrek, een *aparte* functie of *unieke* taak bepalend is voor het katholiek-zijn. Het katholieke toont zich dan als het onderscheidende, het anders dan alle anderen zijn. Ook deze optiek mist de kern van identiteit (namelijk 'wie je bent') en leidt tot karikaturen, zowel binnen als buiten de geloofsgemeenschap. Anders dan anderen-willen-zijn is kenmerkend voor de emancipatie van pubers of van minderheden, die dóór het etaleren van 'anders-zijn' echter niet 'anders' willen zijn dan anderen, niet ten principale willen 'verschillen', maar juist *erkend willen worden* als volwaardig en gelijk lid van dezelfde gemeenschap, een emancipatiestrijd die katholieken - naar ik hoop - achter zich hebben gelaten.

3.1.3 Identiteit is niet een standpunt of louter overtuiging

Hoewel de katholieke identiteit een optie kan inhouden ten aanzien van sociale en politieke vraagstukken is de identiteit zelf niet te reduceren tot een standpunt. Want standpunten zijn binnenwerelds, staan ter discussie, kunnen worden verlaten omwille van betere argumenten. Een welbeleeftde katholieke identiteit wortelt in een gelovige levensbeschouwing, is transcendent verankerd, zelf niet voor rationele kritiek vatbaar. We moeten het geloof in God en in verlossing/heil niet reduceren tot een standpunt onder andere. Ook al moeten we alle respect hebben de standpunten van andersdenkenden: het geloof in God die allen verlost, is voor de gelovige geen standpunt naar keuze, maar geopenbaarde geloofswaarheid.

Samengevat kan men stellen: Noch wie hetzelfde is als alle anderen, noch wie altijd anders-dan-alle-anderen is, bepaalt daardoor zijn identiteit. De doorsnee-mens noch de uitzondering wint of verliest door die 'identiteit' zijn bestaansrecht. Deze redenering is zowel geldig in de context van politici, ambtenaren en bestuurders, als in kringen van katholieken, voor wie immers geldt, dat elk mens alleen al door er te zijn 'van God gewild' en dus bestaansrecht heeft.

3.2 Positieve bepalingen van het identiteitsbegrip

Identiteit van de persoon is 'wie je bent' in (en als) een permanent proces van spiegeling. Het gaat om een proces van spiegeling van jezelf (wie je bent, wil zijn, kan zijn).

3.2.1 (Een spiegeling van jezelf) in je omgeving: de gemeenschap die je je plaats en taak toewijst: ik ben zoon, vader, leraar, collega.

3.2.2 (Een spiegeling van jezelf) in/aan je geschiedenis: de persoonlijke en groeps-verhalen: over waar jij/jouw gemeenschap vandaan komt, de uitleg van de wereld, de plaats en taak en bestemming van de mens.

3.2.3 (Een spiegeling van jezelf) in je zelfbeeld en imago: wie je feitelijk bent of wenst te zijn, zoals je gezien wordt en gezien wilt worden, zoals je denkt dat je gezien wordt... et cetera.

De katholieke identiteit wordt bepaald door *het religieuze levensbeschouwelijke kader*, waarin die spiegeling van meet af aan plaatsvindt. Katholieke identiteit vindt zijn basis niet in dogmatiek, maar in 'wie je bent' als een wijze van leven vanuit deze levensbeschouwing. God is niet los verkrijgbaar in gewenste onderdelen en effecten; evenzo is de religieuze identiteit niet los verkrijgbaar, maar verweven met de gehele persoon: wie iemand is, zowel thuis, in zijn functie en op het sportveld.

4. Katholieke levensbeschouwing

Katholiek-zijn als levensbeschouwelijke identiteit is een moeilijk thema, niet alleen omdat dit thema 'het *gehele* leven in *alle* opzichten' betreft (en niet een beperkt domein, zoals seksuele identiteit), maar ook omdat de levensbeschouwing van onder andere katholieken zich kenmerkt door de eigenaardige bijzonderheid, dat het wezen van die *levensbeschouwing vóór het leven zelf begint*. Voor katholieken ligt er iets vóór het leven en ná het leven, en ligt er altijd iets onder, zoals er ook altijd iets boven dit leven uitgaat, dat sterk bepalend is voor dat leven zelf en voor de beschouwing van dat leven. Katholieken beschouwen de tijd van leven, de mensen, de wereld etcetera altijd ook in het licht van dat transcendente (*déze* werkelijkheid 'overschrijdende') perspectief. Zij zijn, zoals iedereen, bijna altijd in en met hun leven zelf bezig, maar in hun leven en in de beschouwing van dat leven betrekken zij iets wat aards en menselijk leven te boven en te buiten gaat: God en zijn goedheid. *En dit is bepalend voor hun blik, voor het perspectief waarmee ze het leven beschouwen, voor hun wijze van leven, impliciet en expliciet*. Een bijzonder probleem daarbij is, dat het transcendente perspectief slechts ten dele ter discussie kan staan in een rationeel gesprek: de uiteindelijke bron en oorsprong gaat elke rationele argumentatie te boven, want die is gebaseerd op geloof en openbaring.

Wanneer thans ook door jongere generaties - zoals ik uit eigen ervaring als docent aan de universiteit weet - gevraagd wordt om een eigentijdse herijking van katholieke identiteit, dan moet het bovenstaande daarin een centrale rol vervullen. Al te vaak hebben katholieken en hun organisaties zich laten verleiden tot een louter 'wereldse' discussie, waarin van meet af aan alleen de argumenten, standpunten en houdingen werden geaccepteerd, die op een gezamenlijke noemer gebracht of juridisch verankerd zouden kunnen worden. Maar het geloof in God is niet van de orde van de verering van De Olympische Gedachte of van het vrouwen in Louis van Gaal of van het geloof in Rintje Ritsma als de geheide nieuwe wereldkampioen. Als gelovige behoef ik het bestaan van God en van zijn dagelijkse almacht voor niemand te bewijzen, alvorens ik in God zou mogen geloven en vanuit dat geloof zou mogen leven. En precies dat recht eis ik op grond van mijn geloof, dat vrijheid inhoudt, voor alle mensen en voor alle door hun gewilde gemeenschappen op. Een herijking van identiteit kan plaatsvinden (anders dan door louter dogmatisme en moralisme, anders dan door louter politieke discussie of staatsrechtelijke garanties) door het *opnieuw proberen te verhelderen* vanuit welke impliciete vooronderstellingen wij katholieken leven vanuit ons geloof in God. En ik bedoel dan niet ons geloof in de geldigheid of rationaliteit van dogma's, maar ons levend geloof van waaruit we dagelijks leven alsof het zo is:

- dát onze God een goede God van en voor alle mensen is;
- dát er verlossing is, dus dát ons bestaan fundamenteel zin heeft;
- dát mensen voor God gelijk, en dus als broers en zussen zijn, hoewel ze uniek zijn.

Alleen al op basis van de laatste ervaring zou ik voor de sport, voor het spelen in teamverband een scala van doelstellingen, ervaringen en regels kunnen afleiden. Maar het komt op feitelijk gedrag aan. Wanneer we daarvan signalen uitzenden (en wat minder praten over normen en waarden die ons 'anders dan anderen' maken), herkennen we ons levensgevoel van optimisme en gezonde relativisering zoals dat gevoel verankerd is in transcendente samenhangen, waarin wij geloven en op basis waarvan wij gemeenschapszin en - dan ook morele en sociale - verplichtingen voelen.

5. De identiteit van de Nederlandse Katholieke Sportfederatie

Identiteit is meer dan een naam. Met 350.000 leden in 15 takken van sport, 500 vrijwilligers, 15 professionele medewerkers en 10 bestuursorganen is de NKS een volwaardige zelfstandige organisatie. Het is een federatie die in haar statuten duidelijke afspraken heeft gemaakt over de katholieke grondslag, zodat er voor leden en niet-leden, voor overheid en kerkprovincie helderheid bestaat over de grondslag. Om die katholieke grondslag gestalte te geven als identiteit van een levende concrete gemeenschap van mensen onderneemt de NKS tal van bijzondere projecten, naast alle reguliere dagelijkse praktijken, alle wekelijkse ontmoetingen die de leden hebben, in hun gemeenschap, als team, op het speelveld. Me dunkt dat de NKS alle recht heeft een zelfstandige organisatie te zijn en te blijven, ook al is het om economische en andere redenen zinvol om samen te werken met andere niet-katholieke organisaties, ook in koepelverbanden.

Kernpunt is dat de NKS een identiteitsgebonden gemeenschap van mensen is, waarvan de leden niet alleen lid zijn omdat ze toch al katholiek zijn, maar waarvan de leden hun lidmaatschap tevens kunnen beleven als expressie van katholiek-zijn. Ik ben me ervan bewust dat dat een permanent proces is, en dat het moeilijk is om dat proces naar binnen toe voelbaar te maken en tegelijk ook naar buiten toe te tonen. Maar de binnen de organisatie feitelijk beleefde identiteit, *waarin het katholiek-zijn niet geïsoleerd* is van het sporten zelf en van de andere identiteitsbepalende aspecten (zoals de accommodatie, de geschiedenis van de vereniging en het team, de tak van sport, de clubgeest, de mentaliteit van de landstreek of provincie) moet de inzet vormen van het katholiek-zijn. Niet voor de minister, noch voor de NOC*NSF behoeft de NKS uiteindelijk katholiek te zijn, al levert ze daarmee wellicht een positieve bijdrage aan de organisatie van sport in Nederland überhaupt. De NKS moet zich, lijkt me, primair richten op de gemeenschappen van sportende leden. Ook al onderneemt de NKS ter stimulering de identiteitsbeleving aparte, aantoonbaar katholiek-

zijn te verbinden activiteiten; waar het om gaat is de levende gemeenschap van mensen, in dit verband met elkaar verbonden in de sport, op woensdagavond op de training en op zaterdagmiddag, op het veld. Als opmaat voor een discussie wil ik u tot slot de volgende vragen in overweging geven, vragen die u bij gelegenheid eens moet voorleggen aan al diegenen die om machtspolitieke en/of economische motieven streven naar de grootste gemene deler.

- Met welk recht worden gemeenschappen op grond van oneigenlijke - niet de identiteit van de gemeenschap betreffende - vragen aangesproken op die identiteit? Is 350.000 leden niet voldoende voor een gemeenschap van vrijwillig deelnemende leden?
- Beseft men wel, dat men door de boven beschreven isolering, reductie of vereniging van de vraag naar identiteit ongewild kan bijdragen aan de vernietiging van betekenisvolle (sport)gemeenschappen? Wat een levend weefsel is, een beweeglijk en ademend organisme van samenhangende verschillen *binnen de vereniging*, wordt door deze druk van buiten in elkaar gesterot tot een dikke klonter ongedifferentieerde stof. Zo wordt de vereniging een verdachte club, waarbinnen iemand niet meer zichzelf mag zijn mét en naast anderen, maar louter identiek aan de andere 'katholieken', die als groep 'katholieken' anders zijn dan alle andere Nederlanders. Wanneer de leden van een gemeenschap langs die oneigenlijke weg tegen elkaar worden uitgespeeld, wil vanzelfsprekend niemand lid worden of blijven.
Deze ontwikkeling is des te gevaarlijker omdat onze samenleving de gemeenschappen - verenigingen en clubs - van burgers juist nu zo hard nodig heeft. Want alleen in deze kleine functionele en tevens vrije gemeenschappen - bijvoorbeeld sportclubs - kunnen waarden en normen worden overgedragen via de natuurlijke weg, midden in het leven, door ervaring ingeoeft. De overheid zelf kan en mag dat niet, maar ze moet allen die dat wel kunnen, steunen in hun werk. De overheid moet pluriformiteit bevorderen, niet gemeenschappen onderling, of de leden daarbinnen tegen elkaar uitspelen.
- De identiteit van een organisatie is een samenspel van mensen, die in een waaier van samenhangende verschillen hun krachten verenigen. Ze putten daarbij uit diverse gemeenschappelijke bronnen, zoals hun geloof in God, dat bewaard en doorgegeven wordt door de kerk, en ze brengen gezamenlijk een leefgemeenschap rondom sport en spel tot stand. Daarin worden zij niet alleen gevoed door de organisatie, maar ook is het zo dat hun lidmaatschap de expressie van een concrete gemeenschap is. Evenzo als het permanente opgave is dit ademend weefsel van zuurstof te voorzien door elkaar steeds te herinneren aan de boodschap van verlossing en zending, door elkaar verplichtingen ten aanzien van mens en wereld te laten voelen. Evenzó is het de vraag, met welk recht ook maar de geringste en bescheiden poging in die richting kan worden betwist.

Noten

1. De echte waarden en normen beginnen bij 'de oude Indische vaas die we van oma hebben gekregen, die voor mama veel waard is', de 'waardevolle vaas' die niet kapot mag gaan, bij de 'kinderbedtijd', die - hoewel met reden omkleed, zoals 'anders ben je morgen niet fit' et cetera - als zodanig tamelijk rigide is vastgesteld, maar altijd past in de orde van het feitelijke samenleven binnen dit specifieke gezin, waardoor de norm betekenisvol is.
2. Mgr. Van Luyn wijst in zijn bijdrage aan deze bundel terecht op de zo primaire ervaringen die in en door de sport mogelijk zijn, zoals een specifieke ervaring van lichamelijke, van het vermogen tot bewegen et cetera; allemaal *betekenisvolle* ervaringen die niet onbelangrijk zijn - ja zelfs noodzakelijk zijn voor de morele dimensie, voor de in en door sport beleefde en aangeleerde waarden en normen.
3. Dit model geldt ook voor de 'kerk'. Enerzijds is de kerk het gebouw, de geloofsregels, de traditie en alle fundamentele structuren waarin en waardoor de *geloofswaarheid* bewaard blijft, over generaties en individuen heen. Anderzijds is de kerk de geloofsgemeenschap, zijn het de mensen die in een samenspel van individuen samen kerk zijn en als gemeenschap telkens op eigen wijze (mede gevoed door hun cultuur, de tijd waarin ze leven et cetera) uitdrukking geven aan de geloofswaarheid. Het ene aspect kan niet zonder het ander. Zonder kerkgebouw, zonder traditie en wetten, heeft de geloofswaarheid geen veilige plek om bestendig te blijven, om te overleven of te schuilen: één wilde generatie en de gehele geloofswaarheid is verdwenen. Zonder levende gemeenschap van mensen is de geloofswaarheid (die voor katholieken nota bene in het vormen van gemeenschap, één lichaam bestaat) een niet werkzame, verborgen schat.